

Nr 841

Av herr Hamrin i Kalmar m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 60, angående reform av de offentliga tjänstemännens förhandlingsrätt m. m.

(Lika lydande med motion nr 717 i Första kammaren)

Vi hälsar med tillfredsställelse det av Kungl. Maj:t i proposition nr 60 framlagda förslaget till lagstiftning om stats- och kommunaltjänstemän. Härigenom kommer de offentliga tjänstemännen att på det stora hela taget jämföras med anställda inom den privata sektorn såväl i fråga om reglering av anställnings- och lönevillkor genom förhandlingar som i fråga om fackliga stridsåtgärder.

Folkpartiet har sedan länge hävdade att de offentliga tjänstemännen även formellt skulle få den rätt att avtalsvägen reglera sina anställnings- och löneförhållanden, som de sedan en lång tid faktiskt haft. Redan i motionen till 1948 års riksdag framfördes krav härpå.

Det i propositionen framlagda förslaget synes i allt väsentligt kunna godtagas. På några enskilda punkter synes dock vissa invändningar kunna göras mot förslaget, nämligen beträffande frågorna om avtalsrätt rörande arbetstidens förläggning, om överläggningsrätt, om oorganiserad tjänstemans ställning och om övergångsbestämmelser.

Vad först angår frågan om avtalsrätt rörande arbetstidens förläggning, vill vi anföra följande:

I de framlagda förslagen till stats- och kommunaltjänstemannalagar uppräknas de frågor, som ej kan bli föremål för avtal. Beträffande frågan om arbetstidens förläggning och frågan om rätt till annan ledighet än semester har under remissbehandlingen framkommit bestämda yrkanden på att avtalsrätten även skulle omfatta dessa frågor. I fråga om arbetstidens förläggning har såväl statens lönenämnd som arbetsdomstolens ordförande ansett det böra övervägas om ej vissa hithörande spörsmål kunde tillåtas bli föremål för avtal. Den sistnämnde har därvid ifrågasatt om ej avtal skulle kunna träffas om t. ex. regler för skiftesarbete. Löntagarorganisationerna är eniga om att i princip bör frågor om arbetstidens förläggning hänföras till avtalsområdet. Statstjänarkartellen (LO) framhåller dock att beträffande tjänstgörings- och turlistor på vissa områden där de förekommer det kan vara nödvändigt att myndigheten har det slutliga avgörandet. TCO finner det inte rimligt att organisationerna skulle frånhändas rätt

att förhandla och träffa avtal om sådana frågor, som gäller regler för arbetstidens förläggning, skiftestjänstgöring, tjänstgöringslistor, förskjutet arbetstid, fria lördagar och liknande. Denna organisation anser att »dessa frågor hänger så intimt samman med förhandlingarna om löne- och anställningsvillkoren i övrigt, att det synes alldeles nödvändigt att de kan bli föremål för förhandling och avtal». TCO uttalar som sin »bestämda mening» att dessa frågor hänföres till kollektivavtalsområdet. Även länsstyrelsen i Örebro län anser att regler om arbetstidsförläggning, fria lördagar och liknande arbetstidsfrågor bör kunna bli föremål för avtal.

När departementschefen i likhet med det övervägande antalet remissinstanser godtager de i paragrafen avsedda begränsningarna i förhandlings- och avtalsrätten för statstjänstemännen »finns det anledning att fästa uppmärksamheten på att de flesta av dessa remissorgan kan hänföras till arbetsgivarsidan varför dessas inställning till frågan i detta fall också får anses vara partsinfluerad». I sak har departementschefen endast hänvisat till att arbetsgivaren på den privata arbetsmarknaden ej sällan förbehållit sig bestämmanderätten i denna fråga. Formuleringen utvisar att departementschefen har kännedom om att avtalsrätt i denna fråga dock förefinns på den privata arbetsmarknaden. Här kan hänvisas till avtalen på bankområdet.

Av intresse är att konstatera att lagrådet vid sin granskning ansett sig böra göra den anmärkningen att t. ex. arbetstidens förläggning är en fråga som »icke torde kunna hållas utanför förhandlingar rörande tjänstemännens löner, oavsett att avtal angående sådana frågor ej får träffas».

Bestämmelsen om att avtal ej må slutas om arbetstidens förläggning och om rätt till annan ledighet än semester bör alltså utgå ur de framlagda förslagen.

Vad därefter angår frågan om *överläggningsrätten* vill vi anföra följande:

I förslaget till statstjänstemannalag, paragraf 30, har införts den bestämmelsen att vid uppsägning av tjänsteman kan den arbetstagarförening han tillhör begära överläggning i saken. Detta är det enda ställe i lagen, där rätt till överläggning klart finnes uttalad. Vi ställer oss frågande till departementschefens avvisande hållning till kraven från främst löntagarorganisationerna om *lagfäst* överläggningsrätt i alla frågor, som är undantagna från rätt att sluta avtal om. Om i lagen anges blott ett enda ämne med överläggningsrätt kan detta leda till den uppfattningen hos en myndighet att i övriga frågor utanför avtalsområdet behöver myndigheten inte acceptera överläggningar med löntagarsidan. Även om departementschefen gör vissa uttalanden angående myndigheternas förväntade lyhördhet för önskemål från organisationerna att »få framföra synpunkter och önskemål innan ärenden avgöres» och att det måste ligga i de offentliga arbetsgivarnas eget intresse att taga initiativ till överläggning i mera väsentliga frågor rörande den offentliga administrationens utformning och verksam-

het, kvarstår dock ett omvittnat behov av att överläggningsrätten lagfästes. Likaså bör den nuvarande regeln vidmakthållas att myndighet, därest överläggning påkallats av organisation, inte äger fatta beslut innan överläggningar ägt rum.

Stadganden i enlighet med vad ovan anförts bör intagas i statstjänstemannalagen.

Beträffande frågan om de *oorganiserade tjänstemännens ställning* vill vi anföra följande:

I departementschefens förslag inskränkes rätten att deltaga i strejk bl. a. så till vida att som villkor uppställs att strejken beslutats av organisation som tjänstemannen tillhör. Strejkrätt tillkommer alltså blott tjänsteman som är organiserad i arbetstagarförening. Däremot kan arbetsgivaren tillgripa stridsåtgärd — lockout — även mot en oorganiserad tjänsteman.

Departementschefen anför själv att denna ordning från principiell synpunkt kan synas mindre tillfredsställande men att den — på grund av praktiska skäl — ändock bör godtagas.

Den föreslagna ordningen kan enligt vår mening leda till föga tillfredsställande konsekvenser. Man kan nämligen väl tänka sig att en arbetstagarare av legitima skäl väljer att icke vara organiserad men att han i en akut konfliktsituation önskar solidarisera sig med övriga tjänstemän. Det förefaller orimligt att en oorganiserad verkschef icke skall ha möjlighet att, om han så önskar och trots att han därigenom drabbas av kännbar ekonomisk förlust, som en solidaritetsyttring kunna strejka tillsammans med sina tjänstemän. Han kan däremot utsättas för lockout från arbetsgivarens sida. Vi kan icke förorda ett borttagande av arbetsgivarens möjlighet att vidtaga lockout mot oorganiserade tjänstemän, eftersom detta skulle kunna få kännbara konsekvenser för arbetstagarorganisationerna. Men vi anser att goda skäl talar för att även oorganiserade tjänstemän tillerkännes strejkrätt.

Vad slutligen rör *övergångsbestämmelserna* vill vi anföra följande:

I departementspromemorian hade föreslagits vissa övergångsbestämmelser. Dessa innebar att tjänstemän som vid lagens ikraftträdande innehade anställning hos staten, kommun eller allmän inrättning inom tre månader efter lagens ikraftträdande till den löneutbetalande myndigheten kunde anmäla att han önskade stå utanför lockout. En dylik anmälan skulle medföra att lockout ej kunde vidtagas mot tjänstemannen och att han själv under anställningstiden ej ägde deltaga i strejk. Vidare skulle anmälan medföra att vid lagens ikraftträdande gällande löne- och pensionsbestämmelser alltjämt skulle äga tillämpning beträffande tjänstemännen även sedan dessa bestämmelser, såvitt gällde övriga tjänstemän, ersatts av kollektivavtal.

Flertalet remissmyndigheter lämnade detta förslag utan erinran.

I remissen till lagrådet hade departementschefen emellertid, huvudsakli-

gen under återopande av praktiska skäl, uteslutit den föreslagna övergångsbestämmelsen; departementschefen framhöll dock att detta skett icke utan tvekan.

Lagrådets majoritet (justitierådet Hagbergh, regeringsrådet Wilkens och justitierådet Riben) har i sitt yttrande anfört följande:

Såsom vi förut anfört finna vi det erforderligt att övergångsbestämmelser införas, varigenom möjlighet öppnas för redan anställd tjänsteman att ställa sig utanför lockout. Härutinnan ansluta vi oss till vad som uttalats i departementspromemorian. Möjligheten bör således stå öppen icke blott för tjänstemän med fullmakt utan även för övriga redan anställda tjänstemän. Stadgandet synes böra avfattas i enlighet med förslaget i departementspromemorian. Beträffande tjänsteman, som efter lagens ikraftträdande befordras till högre tjänst, bör stadgandet anses innebära, att han blir underkastad de avlönings- och pensionsbestämmelser som vid ikraftträdandet gällde för tjänsten.

I propositionen föreslås icke någon övergångsbestämmelse av berört slag, varken för stats- eller kommunaltjänstemännen.

I likhet med lagrådets majoritet anser vi att en övergångsbestämmelse införes av innebörd att tjänsteman som innehar anställning vid lagens ikraftträdande skall genom anmälan kunna ställa sig utanför den nya ordningen med kollektivavtal och tillgång till fackliga stridsmedel. Genom det nu framlagda förslaget förändras de offentliga tjänstemännens rättsställning avsevärt. Den enskilde tjänstemannen blir på ett helt annat sätt än för närvarande beroende av organisationernas göranden och låtanden. Han kan enligt propositionens förslag, även om han är oorganiserad, bli utsatt för lockout. Enligt den mening som vi ovan i denna motion gett uttryck för bör han även ha strejkrätt. Under sådana förhållanden finner vi det rimligt att hänsyn tas till de tjänstemän, för vilka tanken att bli indragna i kollektiva stridsåtgärder ter sig främmande. Vi är medvetna om att detta innebär vissa praktiska problem som dock icke kan betecknas som oöverstigliga. Vi föreslår alltså att en övergångsbestämmelse om rätt för redan anställd tjänsteman att efter anmälan stå utanför den nya ordningen införes i stats- och kommunaltjänstemannalagarna.

Med hänvisning till det anförda hemställer vi,

I. att riksdagen vid behandlingen av proposition nr 60 angående de offentliga tjänstemännens förhandlingsrätt m. m. måtte besluta

a) att avtal må kunna slutas om arbetstidens förläggning och rätt till annan ledighet än semester,

b) att arbetstagarorganisation skall äga lagfäst rätt att påkalla överläggning i frågor varom avtal icke må slutas samt att myndighets beslut i sådan fråga, därest organisation begärt överläggning, icke må fattas förrän överläggning ägt rum,

c) att jämväl oorganiserad tjänsteman må ha rätt att delta i strejk beslutad av arbetstagarorganisation,

d) att övergångsbestämmelse, innebärande att vid lagens ikraftträdande anställd tjänsteman genom anmälan må ställa sig utanför kollektiva stridsåtgärder samt att för hans del skall tillämpas de vid lagens ikraftträdande gällande avlönings- och pensionsbestämmelserna, införes;

II. att vederbörande utskott får i uppdrag att utarbeta härför erforderlig författningstext.

Stockholm den 8 april 1965

Mac P. Hamrin

i Kalmar

Sven Antby

Ingemar Mundebo